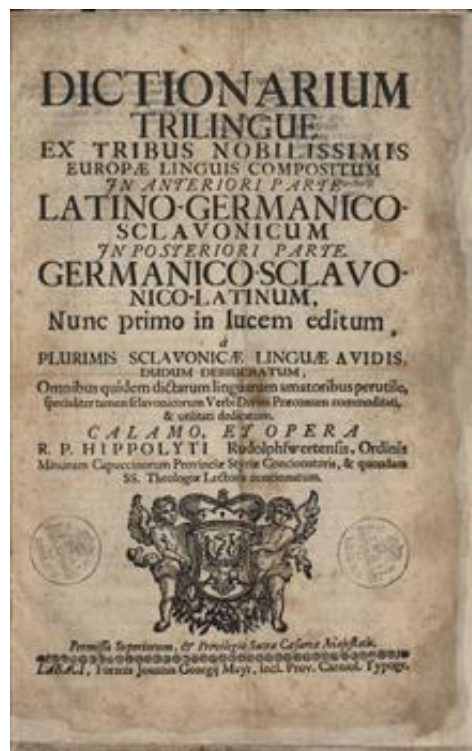

Kapucinski pridigar, oče Hipolit Novomeški s pravim imenom Adam Gaiger (1667 Novo mesto–1722 Kamnik), se je poleg nabožnega in posvetnega pisanja ukvarjal tudi z jezikom in slovnico. Spisal je trijezični slovar v dveh delih Dictionarium trilingue (latinsko-nemško-slovenski in nemško-slovensko-latinski). Slovar je ostal v rokopisu, razen naslovne strani, ki je bila natisnjena leta 1711 in se je ohranila (gl. sliko). Obsežen slovar ima pet dodatkov. Za astronomijo je pomemben dodan slovenski prevod knjige knjig Orbis pictus (Svet v slikah ali Svet v podobah), kjer so na treh straneh temeljni latinski in nemški astronomski pojmi in njihovi ustrezni slovenski izrazi (termini). Za zdaj se zdi, da je to prvi dokumentirani tekst slovenskih astronomskih izrazov.

Prvi slovenski astronomski izrazi (1711)

Oče Hipolit Novomeški je leta 1711 v slovenščino prevedel prvo otroško ilustrirano enciklopedijo *Orbis sensualium pictus* (1658) avtorja Jana Amosa Komenskega (1592–1671). V poglavju o nebesnih telesih najdemo precej slovenskih izrazov za določene astronomske pojme (npr. "nebess kugla" – izraz za nebesno kroglo, "planetov stališča" – izraz za aspekte planetov, "te lune podobe" – izraz za Lunine mene, "marknenie sonca inu lune" – izraz za mrk Sonca (Sončev mrk) in mrk Lune (Lunin mrk), itn.), vendar je celotni prevod famozne enciklopedije ostal v rokopisu.

Naslovna stran Hipolitovega trijezičnega slovarja *Dictionarium trilingue* (1711), v katerem najdemo v rokopisu zapis številnih slovenskih astronomskih izrazov.

Prevod odličnega dela za otroke *Orbis pictus* je del rokopisa Hipolitovega slovarja *Dictionarium trilingue* in je v obsežnem slovarju nekako "skrit". Treba ga je poiskati (izslediti) in to ni preprosto. Skenirani rokopis (338 MB) Hipolitovega slovarja najdemo na digitalni knjižnici Slovenije, na dlib.si, *Orbis pictus*, na straneh 1077–1145, astronomijo v njem pa na straneh 1121–1123, nakar sledi geografija.

Hipolit je kot začetnik in neastronom našel razmeroma dobre slovenske izraze za marsikatero pojme, ne samo za astronomske, tudi za pojme drugih ved, če pregledamo *Orbis pictus* malo širše.

Enciklopedija *Orbis pictus* je prvič izšla leta 1658. Obsegala je okoli 150 razdelkov s slikami in razlag k slikam. V njej je bilo obdelano vse, kar naj bi bilo treba otroku znati. Kmalu po prvi izdaji je bila knjiga že vpeljana kot učbenik v Magdeburgu, pozneje pa še v številnih drugih evropskih mestih. V Hipolitovem rokopisnem prevodu ni slik, ki so v izvorniku. Svoj 'Orbis pictus' je Hipolit prav tako, kakor Komensky, namenil otrokom oziroma prvi šolski mladini.

Menim, da je zelo verjetno, da gre za prvi dokumentiran tekst astronomskih izrazov, napisanih v slovenščini. Vendar pa bi bilo vseeno potrebno iskati (brskati) slovenske astronomske vsebine oziroma izraze še v delih zgodnejših piscev slovenske besede, vse tja do Trubarja. Jaz tega ne morem.

Predlagam pa, da na internetu odtipkate pisatelja in njegovo delo in se na lastne oči prepričate za kako fantastično knjigo gre. Jaz ji rečem (povem drugič) – knjiga knjig. O njej sem pisal v Spiki 2011, na strani 417.